

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
 ז"ל
 ב"ר מנחם מנדל ז"ל
 תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 תחום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
מרת ורדה שניצר
 ע"ה
 ב"ר מאיר ז"ל
 תנצב"ה

ינו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 727

מסכת עירובין נ"א - נ"ז ♦ כלאים ג', ח' - ד', ב'

בס"ד, י"ח אייר תשע"ג

השבוע בגליון

- ♦ הליכה בשבת קודש מבני ברק לתל אביב
- ♦ תל אביב רבתי
- ♦ מקורו של דין "ריבוע העיר"

♦ "תקופה" - שיטת שמואל ושיטת רב אדא

- ♦ אורך שנת השמש
- ♦ מדוע הצנינו חז"ל את החשבון המדוייק?
- ♦ דינו של 'נעבד' בשיעית

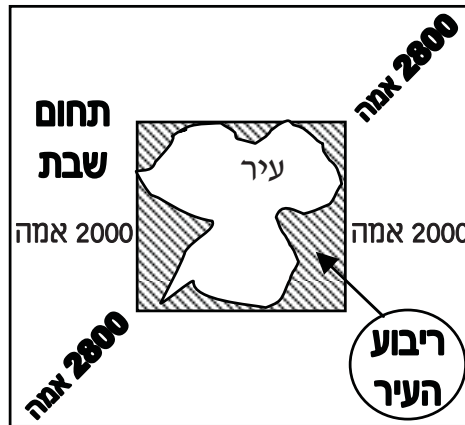
דף נה/א עגולה עושין לה זויות

הליכה בשבת קודש מבני ברק לתל אביב

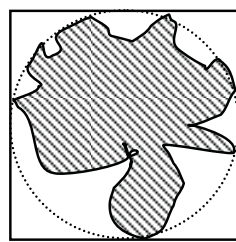
אחד הכללים החשובים ביותר בעת חישוב "תחום שבת" של עיר, הוא "ריבוע העיר". כלל זה אינו פשוט כל עיקר הן מבחינה הלכתית והן מבחינה מציאותית.

בשורות הבאות נבאר בקצרה כלל זה.

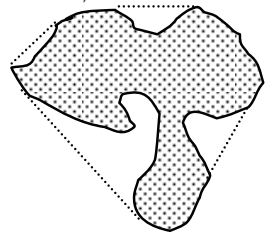
עיר שגבולותיה ישרים כמרובע או כמלבן, אינה זקוקה ל"ריבוע העיר". שטחה וגבולה ברורים לחלוטין - מודדים אלפיים אמה מגבולה וקובעים את "תחום שבת". ברם, גבול רוב הערים

אינו ישר, אלא "בית יוצא ובית נכנס", כלשון המשנה (לעיל נב/ב). לפני מדידת תחום השבת, יש איפוא, לברר, מהיכן מודדים את התחום. ובכן, תחילה 'ממלאים' את החללים שבגבול העיר, ומיישרים את הגבול. אם מתקבלת צורת עיגול, אף מרבעים את העיגול.

כלל זה אינו גורף והוא מוגבל בתנאים ובסייגים, כמבואר בגמרתנו לגבי "עיר העשויה כקשת". כמו כן, יש לדעת היטב לאיזה צד למתוח את קו העיר. על כל פרטי הלכות הללו דנו הפוסקים (כפי שפירט וביאר

היטב בספר הנפלא "קריית אריאל" פ"ה ופ"ז).

דבר העורך

מי האיש

החוט השחור התמולל על כרחו בין אצבעותיו המנוסות. הוא הרכיב על ארובת עינו את זכוכית המגדלת שהוריש לו שכנו השען שהלך לעולמו זה מכבר, והשחיל את החוט במיומנות, היישר לחור הכפתור ולשתי הלולאות שמאחוריו באחת. עוד לא היה סיפק ביד החוט להשלים עם תנוחתו החדשה, הידק אותו נמרצות כאומר: "כאן תהא קבורתך", קשר אותו על פניו כפי שלימדו אביו, ועל גבו כפי שאילפתו אמו, וקיצץ את זנבותיו כפי שהורוהו שניהם.

חייט
במקצועו היה חייט, אך במעשיו היה מקים תורה. לא פעם אני מהרהר בו. בחייט.

הוא היה אז כבן שישים. זה מכבר השלים עם ה"זיידא" שהוצמד לו, אחר שגבו ניאוט להתכופף לעבר מכונית התפירה גם בשעה שלא היה רכון עליה. הסכן הסכין עם העובדה כי אין די בזמן שעומד לפניו כדי להזכר בכל חוויותיו מימים ימימה. ידע הוא היטב בכל נימי נפשו, כי בן נאמן הוא לעם ישראל. יהודי שלם בש"ה גידיו וברמ"ח אבריו, גם באפיו השבור שלא התאושש כדבעי מני הונחתה עליו מכת אגרוף משייגץ מתהולל.

אשתו נהגה לספר לחברותיה בחדווה, כי בעלה הוא המעיר את התרנגולים שלהם, ולא ידעה כי עול הפרנסה שהכביד עליו הוא שאינו נותן לו מנוחה. לא פעם התעורר בשעות הקטנות של הלילה, חסר שלוה, לגם כוס תה באוויר הצונן של העיירה, ונטל לידיו ספר תהלים עדי ירחם בורא עולם ויעלה שוב את החמה.

צעילוי נשמת

הרב **בן ציון פיגלסון** ז"ל
 ב"ר משה הלוי ז"ל
 נלב"ע כ"ג באייר תשל"ה
 רביץ תורה לעדרים בישיבת ת"א
תנצב"ה
 הונצח ע"י ילדיו שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לייב (אריה) קלמן** ז"ל
 ב"ר מאיר צבי ז"ל
 לרגל השלושים לפטירתו
 נלב"ע כ"ב ניסן תשע"ג
תנצב"ה
 הונצח ע"י בתו והתנו
יוסף (רמי) זוגל מלכה קליין בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **אליהו יחיאל מירון** ז"ל
 ב"ר יצחק ז"ל
 נלב"ע י"ט באייר תשנ"ט
תנצב"ה
 הונצח ע"י ידידיו
משפחת מירון שיחיו - תל אביב

לעילוי נשמת

מרת **חיה מובשובסקי** ע"ה ב"ר זלמן ז"ל
 נלב"ע כ"א באייר תשמ"ט **תנצב"ה**
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

יצוין, כי מלבד הידע ההלכתי והידע ההנדסי הדרוש לעוסקים בתחום, יש לבדוק ולראות את השטח עצמו, הסתמכות על מפות בלבד אין בה ממש, מפני שמצוי ביותר שבקצה העיר ממוקמים אזורים תעשייה שאינם מצטרפים לעיר, ופעמים רבות שונה צורת העיר ההלכתית מצורתה הבנוייה (שם עמ' ק"ז).

תל אביב רבתי: במאמרנו זה נתמקד בנקודה חשובה ויסודית בדיון "ריבוע העיר", כדלהלן. דיון חשוב ביותר התעורר זה מכבר, לגבי העיר תל אביב.

בגמרתנו מבואר כי שתי ערים שקרפיותיהן נושקות זו לזו נחשבות כעיר אחת מבחינת תחום שבת. ה"קרפף" הוא שטח של כשבעים אמה על כשבעים אמה. יוצא איפוא, כי כל עוד המרחק בין הערים אינו עולה על מאה וארבעים אמה בקירוב, הן נחשבות כעיר אחת.

השאלה שיש לדון בה היא, אם הלכה זו כוללת גם ריבועי ערים הנושקים זה לזה. כלומר, כפי שנכחנו לדעת, לפני מדידת תחום שבת מרבעים את שטח העיר ואזי מודדים את תחום השבת. מעתה, האם כשם ששתי ערים שהמרחק בין גבולותיהן האמיתיים אינו עולה על מאה ארבעים אמה נחשבות עיר אחת, כך גם שתי ערים שמבחינת המציאות אינן קרובות זו לזו, אך המרחק בין הריבועים שנעשו להן אינו עולה על מאה וארבעים אמה, נחשבות גם כן כעיר אחת.

מקורו של דין "ריבוע העיר": צדדי השאלה נובעים משני צדדים בהגדרת "ריבוע העיר": האם הוראת חכמים לרבע את שטח העיר לפני חישוב תחום שבת, נובעת מן העובדה כי כך באמת יש לחשב את שטח העיר ושטחים אלו נחשבים חלק מן העיר. או שמא הלכה מיוחדת היא לעניין מדידת תחום שבת, שיש להקל ולמדוד את תחום שבת באופן זה, אך השטחים המתרבעים לעיר, אינם חלק ממנה. מעתה, אם ריבוע העיר נחשב חלק מן העיר, אזי כאשר שני ריבועי עיר נפגשים, הם מתאחדים לעיר אחת. ברם, אם הריבוע אינו אלא צורה מסויימת של מדידת תחום, אין כל סיבה לאיחוד הערים, כפי שגבול תחום שבת עצמו, המתערב בתחום שבת של עיר אחרת, אינו מהווה סיבה לאיחוד בין הערים.

הגר"א בוקוולד שליט"א (קרית אריאל פ"ו) מלבן עניין זה בארוכה ומוכיח, כי דעת רוב הראשונים, ש"ריבוע העיר" הוא קולא בחישוב תחום שבת בלבד, ולפיכך, אין לצרף את הערים שריבוען נושק זה לזה.

[ראוי לציין, כי חקירה יסודית זו, נוגעת למישורים נוספים בהלכות תחומין ובעירובי תחומין. כגון, לגבי החילוקים שיש במניח עירובו בתוך העיר, לעיל לב/ב, או לגבי מי שהוציאוהו מחוץ לתחום לתוך ריבועה של עיר אחרת, ויש לברר, אם דעת הראשונים מתייחסת לכל הנידונים כאחד, או שמא יש לחלק ביניהם. עיי' קרית אריאל שם].

שאלה זו מעשית במקומות רבים, ולפני שנים אחדות נעשה בירור רחב בנושא, ביוזמתו של האדמו"ר מקוז'ניץ שליט"א, שבית מדרשו בצפון תל אביב, אשר כלל משא ומתן אצל הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לגבי הליכה בשבת קודש בין הערים בני ברק ותל אביב. אם יוצאים מנקודת הנחה שאיזור נתיבי איילון מפצל את תל אביב לשתי ערים מבחינה הלכתית, שאלה זו באה לידי ביטוי, מפני שלאחר ריבוע שני החלקים, הם נפגשים זה בזה.

הגרי"ש אלישיב זצ"ל אכן הכריע, כי יש להניח עירובי תחומין עבור המעוויינים ללכת בין שני חלקי העיר.

(ראה בקובץ בית אהרן וישראל, גליון ק"א תשס"ב ה', שהיו שפקפו בזה, וראה בקובץ הנ"ל גליון קי"ח תשס"ה ד', תשובת הגר"א בוקוולד שליט"א בבירורם של הדברים).

דף נו/א ואין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום שבע שעות ומחצה

"תקופה" - שיטת שמואל ושיטת רב אדא

דיונים רבים התפתחו במהלך השנים על אודות שיטת שמואל המובאת בסוגייתנו באריכות. המדובר הוא על חישוב תקופות, שנים ומהלכי השמש. אף על פי שלא רבים ששים להתעמק בנושא סבוך זה, המאמר הבא נערך באופן שגם נעדרי ידע בסיסי בנושא, יהנו וירכשו מושגים.

האמורא שמואל, אשר העיד על עצמו כי הוא בקי בשבילי השמים כפי שהוא בקי בשבילי עירו נהרדעא, מתייחס בגמרתנו לשנת השמש ולארבע תקופות השנה. שנת השמש היא תקופת הזמן שבה השמש משלימה סיבוב שלם סביב כדור הארץ [או להיפך], וארבע תקופות השנה הן תקופת ניסן, תקופת תשרי, תקופת טבת ותקופת תמוז.

בבית הכנסת של בעלי המלאכה היה מקומו קבוע. הוא לא שילם על כך מעולם, אבל מי זה אשר יהיו להזיחו ממקום עליו ישבו האנשים אומר הוא "קדיש" ביום הזיכרון שלהם.

רב חנון וחסיד הביא הקב"ה לעיירתם. הוא דאג בסתר שבכל יום תעמוד עוגה ריחנית על שולחן בית הכנסת ולצידה יין-שרף. הוא שיער לעצמו, כי רוב המתפללים אינם יכולים להרשות לעצמם לשוב לביתם כדי לסעוד פת שחרית. משם היה פונה אל בית מלאכתו.

"**סוכה** כשרה לכל הדעות", כך היה מכנה את ארבע המחיצות שכיתרו את מכונית התפירה שעמו, ואת כלי נשקו, מחטים, מספריים, סרגל וגיר, עמם היה יוצא למלחמה בכל יום להביא פת לחם לביתו. בחיך של אושר הנובע מהכרה במציאות, היה מצביע על ערימת הקרשים שלא קרסה אך ורק מכח ההרגל, ואומר כי זו סוכת עראי אמיתית.

בתחושת ביתיות מתיישב היה על כסאו החורק, מתענג על הכרית הבלוייה שהעניקה לו רעייתו להניחה מאחורי גבו. "עבוד כמו חייט, אבל שב כמו פריץ", אמרה לו בשעה שמסרה לידיו את האוצר. ימים אחדים לאחר מכן החלו להיטשטש כאבי הגב התחתון שלקה בהם זה מכבר, מעצמת כאבי הגב העליון שתקפוהו, אך הוא לא השיב לרעייתו את הכרית. "מוטב יכאב לי הגב מאשר לה יכאב הלב" הפטיר בטוב-לב.

התמזל מזלו, ואבי זקנו בחר למקם את "בית מסחרו" מול המקום עליו הקימו את בית המדרש של העיירה ברבות השנים. בעיניים בורקות היה צופה בתלמידי החכמים הנחפזים אל לימודם כשראשם שקוע בעיונה של תורה, ולנגינת לימודם שבקעה מן החלונות, היה מעביר את מחטו בחינניות בין הבדים.

אם היו מספרים לו כי יום אחד יאה עצמו "מקום תורה", היה מתכנס בתוך עצמו ספק צוחק ספק בוכה.

אבל כך אירע.

באותם הימים חלפה השמועה בכל העולם היהודי: "הדף היומי" היתה זו מעין בשורת גאולה; גאולת נשמות רבות משמנון רוחני, מגלות בין העמים. רבים נפעמו, איש לא טען כי אינו מסוגל להבין את הרעיון העומד מאחורי הדברים, גם הנשים, הרעיות, התרגשו והמו, "הבעל שלי, ילמד דף גמרא כל יום! אם אבי ז"ל היה יודע, וודאי היה מכפיל את הנדוניה".

כמו כל רעיון גדול הקורם עור וגידים, כאשר אנשים המבינים מעט לפני אחרים את הגדלות הטמונה בו - מתחילים לפעול למענו, כך גם היה "הדף היומי". הוא הבין מיד. "אותו לילה לא ישן כלל", העידה לימים אשתו. בקוצר רוח המתין לבוקר שיבוא. ניחוח הדף היומי הכה בנחיריו, בעיני רוחו ראה את עצמתו, את טיבו ואת מטרתו הנעלה - לא יאה יהודי שומר תורה ומצוות שיעבור עליו ללא תורה יום אחד מן הימים בהם הוא ממתין בפרוודור! הדף היומי!

הוא הבין. ביום בו הגיעה השמועה אל העיירה, ישב על כסאו שעון על כריתו, עמל לתחוב חוט סורר בכפתור חדש שעוצב על ידי "מבינים" באופנה - שאינם מבינים בחייטות, התמרמר - ובדמיונו כבר ראה את לגיונות היהודים שיתלכדו סביב הדף היומי ויירמו את קול התורה גם בקרב העושים במלאכה.

בעיירה שלו הוא ייסד את הדף היומי, ואת הזכויות המצטברות לזכותו עד היום, אין מי שבכוחו לשער. **הוא** היה חייט במקצועו, ומקים תורה במעשיו.

אורך שנת השמש: שמואל אומר, כי שנת השמש היא 365 יום ושש שעות בדיוק. קביעה זו הובילה את שמואל לתוצאה הבאה: ארכה של כל אחת מארבע תקופות השנה הוא 91 יום ו-7.5 שעות [365 יום ושש שעות חלקי 4 = 91 יום ו-7.5 שעות]. לפי חשבוננו, מועד תחילת התקופות מתקדם ב 7.5 שעות בכל פעם. לאמר, אם נניח שתקופת ניסן התחילה ביום ראשון בשעה 08:00, אזי התקופה הבאה תחל ביום ראשון בשעה 15:30.

לפי חישוב זה, כל שנת חמה מסתיימת יום אחד ושש שעות לאחר היום בו החלה. למשל, אם נניח ששנת השמש הנוכחית החלה ביום ראשון בשעה 8:00, היא תסתיים ביום שני בשעה 14:00, שהרי שנת חמה היא חמישים ושניים שבועות, יום אחד ושש שעות.

בתקופה בה קביעת לוח השנה היה מוטל על כתפי בית הדין, חישובים אלו היוו בסיס להחלטה איזו שנה לעבר. בימינו, ההשלכות ההלכתיות הנובעות מחישוב זה הינן ברכת החמה [ברכת החמה נאמרת פעם בעשרים ושמונה שנים, בעת שהשמש שבה למצב בו היתה בבריאת העולם, היינו, יום רביעי תחת מזל טלה] ושאלת הגשמים של בני הגולה - ותן טל ומטר לברכה - אשר מתחילים לומר את שאלת הגשמים ביום השישים של תקופת תשרי. לפי חישובו של שמואל אפשר לדעת מתי מתחילה תקופת תשרי [וכן לעניין סכנה בשתיית מים בשעת התקופה, עיי' רמ"א יו"ד סי' קט"ז סעי' ה', ועיי' בנו"כ שם].

בגמרא ובתלמוד לא נזכרו במפורש שיטות אחרות של חכמי ישראל, בניגוד לדעתו של שמואל, אך הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ט הל' א') כותב, כי לא כל חכמי ישראל נקטו כדעת שמואל: "שנת החמה, יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שלש מאות חמשה וששים יום ורביעי יום שהוא שש שעות, ויש מהן שאומרים שהוא פחות מרביעי היום. וכן חכמי יון ופרס יש ביניהן מחלוקת בדבר זה".

ההפרש בין שתי שיטות החישוב עומד על 4 דקות ו 25.5 שניות בקירוב, בעוד לפי שמואל שנת החמה היא 365 יום ושש שעות, לפי שיטת החישוב הנוספת, נגרעות משנת החמה 4 דקות ו 25.5 שניות בקירוב. לאורך שנים כמוכן יש לכך השלכות משמעותיות על קביעת תקופות השנה. בכל מאה שנה גדל הפער בלמעלה משבע שעות [ראוי לציין, כי יש שיטות נוספות בדעה זו, עיי' במפרש על הרמב"ם פ"ו הל' ג', אולם הרמב"ם נוקט כשיטה זו].

השיטה השנייה [שמקורה בברייתא] התפרסמה בעיקר לפני כתשע מאות שנה, על ידי רבי אברהם בר חייא "הנשיא", בעל ספר העיבור (מאמר ג' שער ד'), המביא הוכחות רבות לצדקתה של השיטה השנייה, המכונה "שיטת רב אדא", מפני שייחסה לרב אדא, אף שכאמור, לא נמצא איזכור לכך בתלמוד. הוא טוען, כי בברייתא שהגיעה לידיהם נמצאה כתובה שיטת רב אדא [אולם הדבר נרמז בראש השנה, כא/א, ולדברי המפרש על הרמב"ם, פ"י הל' א', הגירסה בגמ' היא רב אדא בר אבהו].

אחת ההוכחות לצדקת שיטת רב אדא החוזרת ונשנית בספרים העוסקים בנושא, מתבססת על הגמרא (סנהדרין יג/א) הקובעת, כי לעולם תקופת ניסן לא תחול אחר ט"ז ניסן, והלכה זו הולמת את שיטת החישוב השנייה בלבד, מפני שלפי שיטת שמואל, התקופה יכולה לחול גם אחר כך [פעמיים בתשע עשרה שנים]. אבן עזרא נוקט גם הוא כן, ומביא שבע הוכחות לביסוס שיטת חישוב זו, והרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"י הל' ו') מתבטא: "שחשבון זה הוא האמת יותר מהראשון".

מדוע הצניעו חז"ל את החשבון המדוייק? מדוע אם כן שמואל "עיגל" את השעות? הראשונים כותבים כי חז"ל הצניעו את הנתונים המדוייקים של חישוב מהלך השמש, כדי למנוע מאנשים בלתי ראויים, בעלי כוחות, להשתמש בידיעת הרגע המדוייק של מולד החמה והתקופה (עיי' ראב"ח שם שער ה', וספר העיבור לאבן עזרא סוף השער השני, וב"פירוש" על הרמב"ם שם).

ואילו תלמידו של הרא"ש, רבי יצחק הישראלי, בעל יסוד עולם (מאמר ד' פרק י"ד) טוען, כי בתקופה בה החדשים נקבעו על פי הסנהדרין, גם מאורעות הזמן השפיעו על החלטותיהם, למשל, אם היתה בצורת, האריכו את החורף, וכדומה. לו החשבון המדוייק היה ידוע לכולם, עלולים היו לקום אי אלו 'חכמים' ולטעון כי קביעת החודש על פי הסנהדרין אין בה ממש, שהרי אינה מדוייקת. לפיכך, חכמי ישראל מסרו לציבור את שיטת החישוב של שמואל, תוך כדי הודעה, כי זה הוא החשבון בקירוב. איש, איפוא, לא יכול היה לטעון כנגדם שאינם עורכים חשבון הגון, שהרי הוא נעדר נתונים מדוייקים.

יש ראשונים הנוקטים, כי אין להוכיח מאום מן העובדה שלפי שיטת שמואל תקופת ניסן חלה אחר ט"ז ניסן, מפני שכלל זה מתייחס לתקופה בה החודשים נקבעו על פי הסנהדרין, ולא לתקופה בה הלוח קבוע (רבינו חננאל ראש השנה כא/ב, תוספות הרא"ש סנהדרין יג/ב ד"ה רבינא).

איש אינו יודע היכן הוא קבור. יתכן שארורים חרשו את קברו, ניפצו את מצבתו, שרפו את בקתתו והרסו את ביתו, אך רוחו חיה ופעילה, דורות של יהודים שנתרו נאמנים לה' ולתורתו בזכות הקשר לתורה ולריבונו של עולם באמצעות הדף היומי, ממשיכים לאגור זכויות לעילוי נשמתו הטהורה.

★ ★ ★

לא בכל דור ניתנת הזדמנות שכזו לאדם מן השורה.

אם היה החייט הזה חי דור אחד לפני כן, ספק רב אם היתה לו אפשרות לזכות במעמד של "מקים תורה".

אם היה החייט דגן חי היום, ברי כי היה נועל את בקתתו לתקופת מה, ואף רץ להשתתף בזכות הנדירה שנקרחה בפניו. היום, ממבט של עשרות שנים לאחור, הוא יודע עד כמה זה משתלם.

הוא היה נוטש את מחטו, מבקש מאשתו שתשמן מידי יומיים את ציריה המחלידים של מכונת התפירה, צורר אוכל ומזון ויוצא לדרך לומר לכל יהודי שיפגוש: "יהודי, למד הלכה, למד משנה, יחד עם הדף היומי".

★ ★ ★

יתכן מאד, שבעוד ארבעים שנה ייתכם טור זה במשפט הבא: "הוא היה נהג באגד; מנכ"ל; טבח; איש מחשבים; פקיד; עורך דין במקצועו, אך מקים תורה במעשיו".

הוא זכה לעודד את לימוד ההלכות והמשניות עם הדף היומי!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נב/א-ב הרי זה חמר גמל

עבר על שני התנאים!...

מספרים כי אדם שרגיל היה בכתיבה על גליונות ספרים - למרות שלא הבין בהם הרבה - בא לשאול ספר משניות מאת אחד מרבני וולאז'ין. הרב הסכים להשאילו בתנאי כפול שלא יכתוב על הספר לא את הגהותיו ולא את שמו.

בהגיע השואל למשניות מסכת עירובין נתקל בביטוי הרי זה 'חמר גמל'. משלא הבין את הכוונה שכח מהתנאים, טבל קולמוסו בדיו ותיקן 'הרי זה חומר גמור'.

מאוחר יותר, לכשחזר הספר אצל הרב ונוכח ב'הגהה', הפטיר בחיוך: הלא עברת על שני התנאים יחד!...

דף נב/ב אם תשיב משבת רגלך

יחודיותו של איסור תחומין

פסוק זה, הנדרש על איסור הליכה חוץ לתחום, ממשיך ומבטיח גדולות ונצורות לשומר שבת. מדוע נבחר דוק איסור תחומין לעמוד בראשו?

הסביר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:

מפני שתחומין מסמלים את קדושת השבת לא רק בזמן, כי אם גם במקום. זהו, הפן השני והמשלים של קדושת השבת (פרי צדיק, א, נח).

מנלן - מנא הני מילי!

יש דמיון בין אלו הביטויים. המילה "מנלן" מורכבת מן המילים מנא לן, היינו: מנין לנו דין זה, ומנא הני מילי - פירושם: מנין לך אלו הדברים.

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

שביעית, פרק ד', משנה ב': שדה שנטיבה

דינו של 'נעבד' בשביעית

מחלוקת גדולה קיימת בין גדולי הראשונים - מה דינם של פירות שביעית שנעבדו, כלומר, שנעשו בהם מלאכות אסורות. נחלקו בדבר גדולי עולם. רי"ף גיאת, הרמב"ם בפירוש המשנה (להלן א/א), ראב"ד, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, המאירי - הם חלק מרשימה ארוכה של ראשונים שאסרו את הפירות. לעומתם, הרמב"ם ביד החזקה (הלכות שמיטה ויובל, פרק ד', הלכה א' והלכה ט"ו) התיר את הפירות האלה [כמובן מדובר בפירות שאין בהם איסור "ספיחין"].

לכאורה מחלוקת זו היא מחלקתם של בית שמאי ובית הלל במשנתנו.

במשנה מתגלעת מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל לגבי שדה "שְׁטִיבָה", שנחרשה, בשנת השמיטה, באיסור. לדעת בית שמאי אסור לאכול את היבול שצמח ולדעת בית הלל מותר. הואיל והלכה כבית הלל, יש להבין מה טעמם של האוסרים.

האחרונים מבארים כי אין ללמוד ממלאכת חרישה למלאכות אחרות שנעשו בשדה, לפי שהחרישה נעשית בעת שאין גידולים בשדה, ויתכן שלכן אינה אוסרת אותם. לא כן אם זרע את השדה באיסור, או עשה מלאכות בצמחים, שבאופן זה הכל מודים שהפירות נאסרים [ואכן אם חרש סביב עצים וכדומה - אסורים פירותיהם] (דרך אמונה, הלכות שמיטה ויובל, פרק ד', הלכה כ"ו, ביאור ההלכה, ד"ה הספיחין, ועוד).

בטעם האיסור נחלקו הדעות. יש אומרים שהאיסור הוא מן התורה, על פי דרשות חז"ל שונות (ראה דרך אמונה, שם, הלכה ט"ו, וראה עוד בבית רדב"ז פ"ג, אות א'); ויש שכתבו שאין האיסור אלא מדרבנן, כקנס על שעבר על האיסור (חזו"א שביעית, סימן ג', אות כ"ה, ד"ה שם הכ"ט).

[מעניין לציין את הערתו של הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שגם פירות שאינם קדושים בקדושת שביעית שנעבדו אסורים, שהרי האיסור הוא מטעם קנס, ומה טעם ייקנסו רק הפירות הקדושים, והניח הדבר בצ"ע - דרך אמונה, שמיטה ויובל פ"ד, ציון ההלכה, ס"ק קפ"ח].

ומה למעשה? קיימות עדויות שונות כי בירושלים נהגו מזה שנים רבות לאסור 'נעבד'. לעומת זאת, החזון איש התיר את הפירות, אם כי בדבריו קיימת סתירה ברורה בדבר, וידוע כי בעניין זה היקל לאחרים והחמיר לעצמו (ראה חזון איש שביעית, סימן י', אותיות ה-ו, ושם סימן ט', אות י"ז, ד"ה תבואה, ובדרך אמונה שם, ציון ההלכה, קפ"ז).

הלשונות הללו מופיעים כתגובה לדין המובא במשנה, ברייתא - או על ידי אמורא, כאשר מקור הדין לא ידוע.

כאשר ידוע לשואל כי דין זה מן התורה, אך מקורו אינו ידוע, הוא שואל "מנלן". כאשר הדין עצמו תמוה, שואל המקשן "מנא הני מילי" ("יחי ראובן" מערכת מ' סי' מ"ג, הליכות עולם שער ב' פ"א סי' י"ז והוא מהרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות להרמב"ם, השורש הראשון).

מעובד מתוך ספר כללים וביאורים בלשונות הש"ס.

דף נג/א כשהיינו לומדים תורה אצל ר' אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה

דף נז/ב ישנתי אז ינוח לי

שמונה שעות שינה

ידועים דברי הספרים הקדושים, כי יש לישון שמונה שעות ביממה, כנאמר (איוב ג/ט) "ישנתי אז ינוח לי" - אז בגימטריה 8.

אולם, בשם החתם סופר זצ"ל אומרים, כי די בשמונה שעות ליומיים! ישנתי אז (8) ינוח לי (40 שעות)...

לעילוי נשמת

מרת **תמר איטה ברלינר** ע"ה
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע כ"ג באייר תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

בס"ד

"מאורות השבת" מאחד את המשפחה

ממשיכים להתענג בשבת
עם מאורות השבת כרך י"ד "מעגל השנה"

- חול המועד • ספירת העומר • יום-טוב • שבת • ראש הודש
- ימי בין הזמנים • ראש השנה • עשרת ימי תשובה • סוכה

ניתן להשיג במאורות הדף היומי בטלפון:

1-700-500-151

ובחגיגות המזבחות. הפצה ראשית יפה נוף

